

SOKRATES. Buď zdrav, Ione! Odkud jsi k nám tentokrát přišel? Snad z domova z Efesu? St.
p. 530

Ion. Nikoli, Sokrate, nýbrž z Epidauru ze slavnosti Asklepiových.

Sokr. Což Epidaurané pořádají na počest toho boha také závod rapsodů?

Ion. Ovšemže, také i v ostatním musickém umění.

Sokr. A co, závodil jsi, prosím, něčím? A jak jsi dopadl v závodu?

Ion. Získali jsme první cenu, Sokrate.

Sokr. Sláva! Hleď tedy, abychom zvítězili i o Panathenajích!

Ion. Však se tak stane, dá-li bůh.

Sokr. Věru často jsem záviděl vám rapsodům, Ione, vaše umění; vždyť je hodno závidění, že vašemu umění přísluší, abyste stále byli nastrojeni a abyste se jevíli co nejkrásnějšími, a zároveň že vám je nutno se zabývat mnohými dobrými básníky a zejména také Homerem, nejlepším a nad jiné božským básníkem, a důkladně se učit jeho myšlenkám, nikoli jenom veršům. Neboť nikdo by se nikdy nestal dobrým rapsodem, kdyby nepochopil smysl básnickových slov. Vždyť rapsod má být posluchačům tlumočnickem básnickových myšlenek; avšak je nemožno, aby to dobře dělal ten, kdo nerozumí, co básník mluví. Tedy všechny tyto věci jsou hodny závidění.

Ion. Máš pravdu, Sokrate; mně aspoň dala tato část mého umění nejvíce práce a mám za to, že umím nejkrásněji ze všech lidí mluvit o Homerovi, takže ani Metrodoros z Lampsaku ani Stesimbrotos z Thasu ani Glaukon ani nikdo jiný kterékoli doby nedovedl povědět tolik krásných myšlenek o Homerovi, kolik já.

Sokr. Výborně, Ione! Patrně mi neodepřeš podat ukázkou.

Ion. Také to stojí za poslechnutí. Sokrate, jak dobře jsem vyzdobil Homera; proto si myslím, že jsem hoden, abych byl od Homerovců ověněn zlatým věncem.

Sokr. Však já si ještě udělám volný čas, abych si tě poslechl; ale nyní odpověz tolik: zdali pak jsi znalcem jediné Homera či také Hesioda a Archilocha?

Ion. Nikoli, nýbrž jediné Homera; zdá se mi totiž, že to stačí.

Sokr. Jest něco, o čem Homeros a Hesiodos mluví totéž?

Ion. To si myslím, a je toho mnoho.

Sokr. Zdali pak bys tedy, pokud jde o tyto věci, krásněji vyložil místa Homerova či Hesiodova?

Ion. Stejně, Sokrate, pokud jde o věci, o kterých mluví totéž.

Sokr. A co o kterých nemluví totéž? Na příklad i Homeros i Hesiodos mluví něco o věštech.

Ion. Ovšemže.

Sokr. Nuže zdali pak bys ty krásněji vyložil, co mluví tito dva básníci o věštech stejně a co různě, či některý z dobrých věštců?

Ion. Některý z věštců.

Sokr. A kdybys ty byl věstec a kdybys byl s to vyložit o stejných výrocích, zdali pak bys nedovedl vykládat také o rozdílných výrocích?

Ion. Patrně ano.

Sokr. Proč pak tedy jsi znalcem Homera, avšak Hesioda ne, ani ostatních básníků? Či snad mluví Homeros o některých jiných věcech, než o kterých mluví všichni ostatní básníci? Nevykládá většinou o válce, o vzájemných stycích lidí dobrých i zlých, soukromníků a živnostníků, o bozích, jak se stýkají mezi sebou i s lidmi, o stavech na obloze i o věcech v Hádu i rodokmeny bohů a heroů? Nejsou toto věci, o kterých Homeros básní?

Ion. Máš pravdu, Sokrate.

Sokr. A co ostatní básníci? Nebásní právě o týchž věcech?

Ion. Ano, ale nebásní, Sokrate, stejně jako Homeros.

Sokr. Jak to? Hůře?

Ion. Mnohem.

Sokr. A Homeros lépe?

Ion. Ba věru lépe, při Diovi!

Sokr. Když, milá hlavo Ione, mnozí mluví o čísle a jeden z nich mluví nejlépe, tu přece někdo pozná toho, kdo mluví dobře?

Ion. Ano.

Sokr. Zdali pak tentýž, který pozná i špatně mluvící, či jiný?

Ion. Ovšem že tentýž.

Sokr. Bezpochyby to je ten, kdo má znalost nauky o číslech?

Ion. Ano.

Sokr. A co když mnozí mluví o pokrmecích, které jsou zdravé, a jeden z nich mluví nejlépe, zdali pak jeden pozná o tom, kdo mluví nejlépe, že mluví nejlépe, a druhý o tom, kdo mluví hůře, že mluví hůře, či to bude tentýž?

Ion. To je přece zřejmé, tentýž.

Sokr. Kdo je to? Jak se jmenuje?

Ion. Lékař.

Sokr. Jistě tedy zkrátka soudíme, že kdykoli mnoho lidí mluví o týchž věcech, vždy pozná tentýž člověk, kdo mluví dobře a kdo špatně; sice jestliže nepozná špatně mluvícího, je zřejmé, že nepozná ani dobře mluvícího, pokud jde o touž věc.

Ion. Tak jest.

Sokr. Tedy týž člověk bývá znalcem obou dvou?

Ion. Ano.

Sokr. Ty tvrdíš, že Homeros i ostatní básníci, mezi nimiž je i Hesiodos i Archilochos, mluví o týchž věcech, ale ne stejně, nýbrž ten dobře a ti hůře, že ano?

Ion. A mám pravdu.

Sokr. Jistě tedy, jestliže poznáváš toho, který mluví dobře, poznával bys i o těch, kteří mluví hůře, že mluví hůře.

Ion. Podobá se.

Sokr. Jistě tedy, můj nejmilejší, nechybíme, když řekneme, že Ion je stejně znalcem i Homera i ostatních básníků; neboť sám uznáváš, že tentýž člověk bude náležitým posuzovatelem všech, kteříkoli mluví o týchž věcech, avšak básníci že skoro všichni básní totéž.

Ion. Co je tedy asi příčinou, Sokrate, že já, kdykoli někdo rozmlouvá o některém jiném básníku, nedávám pozor a nejsem schopen přispět k rozmluvě něčím, co by stálo za řeč, nýbrž docela dřímnu, avšak když se někdo zmíní o Homerovi, hned procitnu a dávám pozor a mám hojnost myšlenek?

Sokr. Není těžko to uhodnout, příteli, nýbrž každému je zřejmo, že jsi neschopen mluvit o Homerovi na základě odborného umění a vědění; neboť kdybys to dovedl na základě odborného umění, byl bys s to

mluvit také o všech ostatních básnících; neboť básnické umění je, tuším, ten celek. Či ne?

Ion. Ano.

Sokr. Není-li pravda, že když někdo vezme i kterékoli jiné umění v celku, bude u všech umění týž způsob zkoumání? Přeješ si ode mne uslyšet, Ione, jak to myslím?

Ion. Při Diiovi, zajisté, Sokrate; vždyť rád poslouchám vás moudré muže.

Sokr. Chtěl bych, Ione, aby to bylo pravda; ale moudří jste, tuším, vy, rapsodové, herci a ti, jejichž básně vy zpíváte, kdežto já nedělám nic než mluvím pravdu, jak je pochopitelné u neoborníka. Na příklad i v tom, nač jsem se te nyní otázel, podívej se, jak je prosté a neobornické a každému přístupné poznat, co jsem pravil, že je tentýž způsob zkoumání, když se vezme umění v celku. Vezměme příklad: je nějaké malířské umění jakožto celek?

Ion. Ano.

Sokr. Není a nebylo mnoho malířů dobrých i chatrných?

Ion. Ovšemže.

Sokr. Nuže viděl jsi již někoho, kdo o Polygotovi, synu Aglaofontovu, dovede vykládat, co maluje dobře a co ne, avšak o ostatních malířích nedovede? A kdykoli někdo ukazuje díla jiných malířů, že dříme a je na rozpacích a nemá, čím by přispěl k rozhovoru, avšak kdykoli je třeba projevit úsudek o Polygotovi nebo o kterémkoli jiném malíři, jednom jediném, že procitne a dává pozor a má hojnost řečí?

Ion. Nikoli, při Diiovi, to jistě ne.

Sokr. A co v sochařství? Viděl jsi již někoho, kdo umí znalecky vykládat o Daidalovi, synu Metionovu, nebo o Epeiovi, synu Panopeovu, nebo o Theodoru

ze Samu nebo o jiném jednom sochaři, která díla dobře vytvořil, avšak při dílech ostatních sochařů je na rozpacích, nemaje, co by řekl?

Ion. Nikoli, při Diovi, ani toho jsem neviděl.

Sokr. Však jistě, aspoň jak se já domnívám, ani v píštěctví ani ve hře na kitharu ani ve zpěvu doprovázeném kitharou ani v přednášení básní jsi nikdy neviděl muže, který dovede znalecky vykládat o Olymiovovi nebo o Thamyrovovi nebo o Orfeovi nebo o Femiovovi, ithackém rapsodu, avšak o Ionovi z Efesu je na rozpacích a nedovede podat výklad, co přednáší dobře a co ne.

Ion. Nemohu ti v této věci odporovat, Sokrate; ale toho jsem si vědom, že o Homerovi umím mluvit nejkrásněji ze všech lidí a mám hojnost myšlenek a také ostatní všichni o mně tvrdí, že mluvím dobře, avšak o ostatních ne. Tak se přece dívej, co to znamená.

Sokr. Však se dívám, Ione, a hodlám ti ukázat, co to podle mého zdání znamená. Ta schopnost, dobře mluvit o Homerovi, není totiž u tebe, jak jsem prve řekl, odborné umění, nýbrž božská síla, jež tebou hýbá, právě tak jako v tom kameni, který pojmenoval Eurípides magnetským, avšak většinou jej nazývají heraklejským. Ten kámen totiž netoliko přitahuje železné kroužky samy, nýbrž i vkládá sílu do těch kroužků, takže mohou zase ony dělat totéž, co ten kámen, přitahovat jiné kroužky, takže někdy visí velmi dlouhý řetěz kousků železa a kroužků držících se jeden druhého; a u všech jich je ta síla zavěšena na onom kameni. Takto i Musa dělá sama některé lidi básnicky nadšenými, a skrze tyto nadšené se zavěšuje řetěz jiných přicházejících v nadšení. Neboť všichni dobří básníci epičti pronášejí všechny ty krásné básně nikoli z odborného umění, nýbrž jsouce

básnicky nadšení a posedlí bohem; a dobří básníci meličtí právě tak. Jako korybantí netančí, dokud jsou při rozumu, tak také skladatelé písní netvoří ty krásné písně, když jsou při rozumu, nýbrž když vkročí do harmonie a rytmu, tehdy jsou ve vytržení, a jako bakchantky v posedlosti nabírají z řek med a mléko, ale když jsou při rozumu ne, tak to dělá i duše skladatelů písní, jak oni sami říkají. Říkají nám přece básníci, že nám přinášejí písně od medoproudých zřidel z jakýchsi zahrad a údolí Mus, kde je natrhali, jako včely, i sami takto létajíce. A mají pravdu. Básník je totiž lehký tvor, okřídlený a svatý, schopný tvořit ne dřívě, než se dostane do nadšení a vytržení, a když v něm již není rozumu; dokud však má tento statek, každý člověk je neschopen básnicky tvořit a věštit. Protože tedy tvoří a mluví mnoho krásného o věcech, právě tak jako ty o Homerovi, ne odborným uměním, nýbrž z božího údělu, je každý schopen krásně tvořit jediné to, k čemu ho pobídne Musa, jeden díthramby, druhý enkomia, jiný hyporchemata, jiný epické básně, jiný iamy; ale v ostatních oborech je každý z nich slabý. Neboť netmluví z odborného umění, nýbrž působením božské síly, protože kdyby z umění dovedli krásně mluvit o jedné věci, dovedli by to také o ostatních; proto pak bůh jim odnímá rozum, když užívá jich i věštců a božských hadačů jako služebníků, abychom my posluchači věděli, že to nejsou ti, kdo mluví ty tak vzácné věci, ti, v kterých není rozumu, nýbrž bůh sám je ten, který mluví a skrze ně zaznívá jeho hlas k nám. Největším důkazem pro tento výklad je Tynnichos z Chalkidy, jenž nevytvořil nikdy žádnou jinou báseň, kterou by někdo pokládal za hodnou zmínky, jediné paion, který zpívají všichni, jistě asi ze všech písní

nejkrásnější, přímo, jak sám praví, »jakýsi výtvar Mus«. Na něm podle mého zdání nám bůh nejlépe ukázal, abychom nebyli na pochybách, že tyto krásné básně nejsou lidské ani díla lidí, nýbrž božské a díla bohů, a básníci že nejsou nic než tlumočníci bohů, jsouce posedlí každý od některého z nich. Bůh, chtěje to ukázat, úmyslně zazpíval skrze nejslabšího básníka tu nejkrásnější píseň; či se ti nezdá, Ione, že mám pravdu?

Ion. Ano, při Diovi, zajisté; svou řečí se jaksi dotýkáš mé duše, Sokrate, a zdá se mi, že dobří básníci z božího údělu nám to od bohů tlumočí.

Sokr. Nuže zdali pak zase vy, rapsodové, netlumočíte mluvu básníků?

Ion. I to máš pravdu.

Sokr. Nestáváte se tedy tlumočnický tlumočnicků?

Ion. Dozajista.

Sokr. Nuže řekni mi, Ione, ještě toto a odpověz bez obalu, naě se tě zeptám: kdykoli dobře přednášíš epické skladby a uděláš na diváky největší dojem — buď když zpíváš o Odysseovi, o Hektorovi, nebo o Achilleovi, jak se žene na Hektora, nebo některé z dojemných míst o Andromaše nebo o Hekabě nebo o Priamovi — zdali pak jsi tehdy při rozumu, či se dostáváš do vytržení a tvá duše se v božském nadšení cítí, jako by byla u těch událostí, o kterých mluvíš, buď na Ithace nebo v Troji nebo jaký je děj básně?

Ion. Jak zřejmý důkaz jsi mi to vyslovil, Sokrate! Povím ti to bez obalu. Kdykoli totiž přednáším něco dojemného, oči se mi naplňují slzami; a kdykoli něco strašného nebo hrozného, od strachu mi vlasy vstávají vzhůru a srdce mi tluče.

Sokr. Nuže máme soudit, Ione, že je tehdy při rozumu ten člověk, který jsa vyzdoben pestrým šatem a zlatými věnci při obětech a slavnostech pláče, ačkoli o nic z těchto věcí nepřišel, nebo má strach ve shromáždění více než dvaceti tisíc lidí, jemu přátelsky nakloněných, ačkoli ho nikdo neobírá ani mu neubližuje?

Ion. To ne, při Diovi, naprosto ne, Sokrate, má-li se říci pravda.

Sokr. A víš, že také u většiny diváků vy vzbuzujete tytéž stavy?

Ion. Ba velmi dobře to vím; pozoruji je totiž po každé shora s řečníště, jak pláčí i hrozivě vzhlížejí a doprovázejí přednášenou řeč úžasem. Musím totiž na ně dávat velmi dobrý pozor; neboť jestliže je rozpláči, sám se budu smát, až budu brát peníze, pakli však způsobím, že se budou smát, sám spláči nad ztraceným výdělkem.

Sokr. Nuže víš, že ten divák je poslední z těch kroužků, které, jak jsem pravil, od sebe navzájem přijímají sílu, vycházející od heraklejského kamene? Ten prostřední jsi ty, rapsod a herec, ten první je sám básník; bůh pak skrze tyto všechny táhne duši lidí, kamkoli chce, připínaje od jednoho k druhému svou sílu. A právě tak jako na onom kameni visí i zde velmi složitý řetěz sborových zpěváků, sbormistrů a podsbornistrů, zavěšených se strany na člancích, držících se Musy. A jeden z básníků je zavěšen na jedné Muse, druhý na jiné — jmenujeme to, že je posedlý, avšak to je něco podobného, neboť tak i tak je držen — a na těchto prvních člancích, básnících, jsou zavěšeni zase jiní, každý na jiném, a přijímají básnické nadšení, jedni na Orfeovi, jiní na Musaiovi; ale většina je posedlá a držena Homerem. Z těch jeden

Jsi ty, Ione, a jsi posedlý Homerem; když někdo zpívá něco od jiného básníka, spíš a jsi v nesnážích, co bys řekl, ale když někdo zazvučí píseň tohoto básníka, hned se probudíš, duše ti tančí a máš pohotově co říci. Neboť co mluvíš o Homerovi, nýbrž z božího úřadu a z posedlosti, jako ti, kdo jsou v korybantském vytržení, slyší bystře jen tu píseň, která náleží bohu, jímž jsou posedlí, a pro tu píseň mají pohotově hojnost tanečních pohybů a slov, avšak ostatních ne dbají; tak i ty, Ione, kdykoli se někdo zmíní o Homerovi, jsi pohotový, ale při ostatních jsi v nesnážích; a přičína, na kterou se mne tážeš, toho, že při Homerovi jsi pohotový, avšak při ostatních ne, je ta věc, že nikoli z umění, nýbrž z božího úřadu jsi dobrým vychalovatelem Homera.

Ion. Ty mluvíš dobře, Sokrate; avšak divil bych se, kdybys dovedl promluvit tak dobře, že bys mě přesvědčil, že já chválím Homera ve stavu posedlosti a šílení. A myslím, že by se to ani tobě o mně nezdálo, kdybys mě uslyšel mluvit o Homerovi.

Sokr. Věru si tě chci poslechnout, avšak ne dřív, než mi odpovíš na toto: o které z věcí, o nichž jedná Homeros, umíš dobře mluvit? Přece jistě ne o všech.

Ion. Dobře věz, Sokrate, že o všech bez výjimky.

Sokr. Přece jistě ne i o těch, kterých ty právě neznáš, ale o kterých Homeros mluví.

Ion. A jaké to jsou věci, o kterých Homeros mluví a já jich neznám?

⁵³⁷ *Sokr.* Nemluví snad Homeros na mnoha místech a mnoho také o uměních? Na příklad také o umění vozatajském — jestliže si vzpomenu na ty verše, povím ti je.

Ion. Však já je říknu; já si je pamatuji.

Sokr. Řekni mi tedy, co praví Nestor svému synu Antilochovi, když mu domlouvá, aby si dal pozor na zatáčku při závodu v jždě, pořádaném na počest Patroklova.

Ion. Praví:

Sám pak na levý bok hled při tom trochu se nahnout na voze hlazeném krásně; však na koně náručího vzkřikni a též jej bodni a popusť otěže v rukou. V zatáčce posedni kůň ať těsně se přiblíží k sloupu, aby se dotýkat zdál již samého okraje náboj uměle sbitého kola; však varuj se kamene dotknout.

Sokr. Stačí. Zdali, Ione, mluví Homeros v těchto verších správně či ne, kdo by poznal lépe, lékař či vozataj?

Ion. To přece vozataj.

Sokr. Zdali pak proto, že zná toto umění, či pro něco jiného?

Ion. Nikoli, nýbrž že zná to umění.

Sokr. Není-li každému z umění od boha dána schopnost poznávat jisté dílo? Neboť jistě asi, co poznáváme uměním kormidelnickým, nepoznáme také lékařstvím.

Ion. To jistě ne.

Sokr. Ani co poznáváme lékařstvím, to nepoznáme také tesařstvím.

Ion. To jistě ne.

Sokr. Takto bezpochyby i při všech uměních, co poznáváme jedním uměním, nepoznáme druhým, není-li pravda? Avšak před tím mi ještě odpověz na tuto otázku: myslíš, že jedno umění je toto a druhé jiné?

Ion. Ano.

Sokr. Já, kdykoli jedno umění je znalost jedné věci a druhé druhých, tak také nazývám jedno tím uměním a druhé jiným; usuzuješ takto i ty?

Ion. Ano.

Sokr. Neboť kdyby to byla nějaká znalost těchto věcí, proč bychom říkali, že jedno umění je to a druhé jiné, když by oběma bylo možno vědět totéž? Jako já poznávám, že těchto prstů je pět, tak i ty o nich poznáváš totéž, právě jako já; a kdybys se tě otázel, zdali já a ty poznáváme totéž tímž uměním počítářským či jiným, jistě přece bys řekl, že tímž.

Ion. Ano.

538

Sokr. Nuže tedy řekni nyní, nač jsem se tě chtěl prve zeptat, zdali se ti tak zdá o všech uměních, že se tímž uměním nutně poznávají tytéž věci, kdežto druhým ne tytéž, nýbrž je-li to jiné umění, že se jím nutně poznávají také jiné věci.

Ion. Takto se mi zdá, Sokrate.

Sokr. A kdokoli nezná některé umění, nebude s to dobře poznávat řeči nebo díla tohoto umění, není-li pravda?

Ion. Máš pravdu.

Sokr. Zdali pak tedy o verších, které jsi uvedl, poznáš lépe ty či vozataj, zdali v nich Homeros mluví dobře či ne?

Ion. Vozataj.

Sokr. Proto, tuším, že jsi rapsod a ne vozataj.

Ion. Ano.

Sokr. A umění rapsodské je různé od vozatajského?

Ion. Ano.

Sokr. Jestliže je tedy různé, je to také vědění o jiných předmětech.

Ion. Ano.

Sokr. A co když Homeros vypravuje, jak raněnému Machaonovi Hekamede, Nestorova souložnice, dává pít kykeon? Právě asi takto:

*dala tam pramenské víno, a struhadlem, zrobeným z bronzu
kozí strouhala sýr, pak ječnou mísila mouku.*

Zdali pak je věc umění lékařského či rapsodského dobře rozpoznat, zdali to Homeros líčí správně či ne?

Ion. Lékařského.

Sokr. A co když Homeros praví:

*Ona v hlubině spěla, jsouc podobná oliva kusu,
který uzavřen v rource, jež z rohu je polního býka,
k záhubě žravým rybám se hbitě do moře spouští*

— zdali pak si máme myslit, že to je věc spíše rybářského umění či rapsodského posoudit, co tu praví, a zdali dobře či ne?

Ion. Je zřejmé, Sokrate, že rybářského.

Sokr. Tu dejme tomu, že ty dáš otázku a že by ses mne otázel: »Když tedy, Sokrate, nalézáš v Homerovi věci, které přísluší rozpoznávat každému jednotlivému z těchto umění, nuže vyhledej mi také, při kterých věcech náleží schopnost rozeznávat, zdali jsou v básni pověděny dobře či špatně, věšteci a umění věsteckému.« Uvaž, jak snadno a po pravdě já ti odpovím. Na mnoha místech totiž o tom mluví i v Odyssei, jako na příklad to, co praví ženichům Theoklymenos, věstec z rodu Melampodovců:

*Jaké to neštěstí vás, o nebozí, postihlo právě?
Hlavy jsou zastřeny tmou i tváře a dolení údy,*

*nářek tu hlasitě zní a obličej smáčeji slzy;
pln jest příznaků dvůr i předsíň je příznaků plna
toužících v podsvětí jít a v temnotu; sluneční světlo
s oblohy zmizelo zcela a hrůzná se rozlévá chmura.*

Na mnoha místech i v Iliadě, jako na příklad při boji u hradby; praví totiž i tam:

*Neboť jim přiletěl pták, když přejít hodlali příkop,
orel vysokoletý, a zleva jim zamezil postup.
Orel v pařátech svých měl velkého rudého hada,
který zmltal se živ, však dosud pátky se nevzdal,
neboť ač držel ho pták, přec v hrudi jej u hrdla uštkl,
obrátilv nazpět hlavu. Pták pustil jej od sebe na zem,
zachvácen bolestí krutou a shodil ho do středu vojska,
sám pak vyrazil skřek a odletěl s vanutím větru.*

O těchto a takových místech řeknu, že přísluší věštcí je zkoumat a posuzovat.

Ion. A budeš mít pravdu, Sokrate.

Sokr. Také ty, Ione, máš v tom pravdu. Nuže tedy jako jsem já tobě vybral z Odysseie i z Iliady, která místa náleží věštcí, která lékaři a která rybáři, vyber tak i mně, když také jsi zběhlejší v Homerovi nežli já, které věci náleží, Ione, rapsodu a rapsodskému umění, jež přísluší rapsodu spíše než ostatním lidem zkoumat a posuzovat.

Ion. Já tvrdím, Sokrate: všechny.

Sokr. Ty netvrdíš, Ione, že všechny; či jsi tak zapomnětlivý? Přece by neslušelo mužů rapsodu, aby byl zapomnětlivý.

Ion. A co tedy zapomínám?

Sokr. Nepamatuješ si, že jsi řekl, že rapsodské umění je různé od vozatajského?

Ion. Pamatuji se.

Sokr. Neuznával jsi tedy, že když je různé, bude také znát jiné věci?

Ion. Ano.

Sokr. Tedy podle tvé řeči nebude rapsodské umění ani rapsod znát všechno.

Ion. Snad kromě takovýchto věcí, Sokrate.

Sokr. Slovy »kromě takovýchto věcí« myslíš jistě »kromě věcí náležejících ostatním uměním«; ale které tedy věci bude znát, když ne všechny?

Ion. Já si myslím, že která řeč je vhodná mužů a která ženě, která otroku a která svobodnému, která ovládanému a která vládoucímu.

Sokr. Myslíš snad, že rapsod bude znát lépe nežli kormidelník, která řeč je vhodná pro náčelníka lodí, zmítané na moři bouří?

Ion. Nikoli, nýbrž to kormidelník.

Sokr. Ale bude snad rapsod znát lépe než lékař, která řeč je vhodná pro toho, kdo vládne nemocným?

Ion. Ani to ne.

Sokr. Ale myslíš, že která řeč je vhodná otroku?

Ion. Ano.

Sokr. Na příklad myslíš, že rapsod a nikoli pastýř bude znát, co vhodného má říci otrok pastýř, když se plaší krávy a on je uklidňuje?

Ion. To přece ne.

Sokr. Tedy co vhodného má říci žena předlana o zpracovávání vlny?

Ion. Ne.

Sokr. Tedy bude znát, co je vhodné mluvit mužů vojevůdci, když povzbuzuje vojáky?

Ion. Ano, takové věci bude znát rapsod.

Sokr. Cože? Rapsodské umění je umění vojevůdcovské?

Ion. Aspoň já bych poznal, co je vhodné vojevůdci promluvit.

Sokr. Snad máš také vojevůdcovské schopnosti, Ione. Neboť kdybys byl koňaf a zároveň kitharista, poznal bys dobré a špatné koně; ale dejme tomu, že bych se tě otázel: »Kterým pak uměním, Ione, poznáš dobré koně? Tím, kterým jsi koňaf, či tím, kterým jsi kitharista?« Co bys mi odpověděl?

Ion. Zajisté tím, kterým jsem koňaf.

Sokr. Kdybys tedy rozpoznával také dobré hráče na kitharu, jistě bys uznával, že je rozpoznáváš tím uměním, kterým jsi kitharista, a ne tím, kterým jsi koňaf.

Ion. Ano.

Sokr. A když znáš věci vojevůdcovské, zdali pak je znáš jako muž s vojevůdcovskými schopnostmi či jako dobrý rapsod?

Ion. Mně se zdá, že v tom není žádný rozdíl.

⁵⁴¹ *Sokr.* Jak? Právíš, že v tom není žádný rozdíl? Pokládáš umění rapsodské a vojevůdcovské za jedno či za dvě?

Ion. Podle mého zdání to je jedno umění.

Sokr. Kdo tedy je dobrý rapsod, ten je také i dobrý vojevůdce?

Ion. Zajisté, Sokrate.

Sokr. Tedy také kdo je dobrý vojevůdce, patrně je i dobrý rapsod.

Ion. To zase se mi nezdá.

Sokr. Ale tam to se ti zdá, že kdo je dobrý rapsod, je také dobrý vojevůdce?

Ion. Ovšemže.

Sokr. Ty jsi bezpochyby nejlepší rapsod z Hellenů?

Ion. Daleko nejlepší, Sokrate.

Sokr. Jsi snad, Ione, také nejlepší vojevůdce z Hellenů?

Ion. Dobře věz, Sokrate, že jsem; i tomu jsem se naučil z Homerových básní.

Sokr. Když jsi tedy, Ione, v obojím nejlepší z Hellenů, i vojevůdce i rapsod, proč pak, při bozích, obcházíš a děláš Hellenům rapsoda, ale ne vojevůdce? Či se ti zdá, že Hellenové mají velkou potřebu rapsoda, ověnceného zlatým věncem, avšak že nemají žádnou potřebu vojevůdce?

Ion. Naše obec, Sokrate, je politicky i vojensky spravována od vás a nic nepotřebuje vojevůdce, avšak vaše a Lakedaimonská by si mě nezvolila za vojevůdce, neboť myslíte, že si sami stačíte.

Sokr. Drahý Ione, neznáš Apollodora z Kyziku?

Ion. Kterého to?

Sokr. Kterého si Atheňané mnohokrát zvolili za svého vojevůdce, ačkoli je cizinec; a Fanosthena z Andru a Herakleida z Klazomen, jež tato naše obec povyšuje na vojevůdcovské i ostatní úřady, když prokázali, že jsou vynikající; avšak Iona z Efesu tedy si nezvolí za vojevůdce a nevyznamená, jestliže se bude zdát, že je vynikající? Což nejste vy Efesané původem Atheňané a je snad Efesos menší než některá jiná obec? Ale ty, Ione, jestliže je pravda, co říkáš, že dovedeš chválit Homera uměním a vědění, ty se věru proviňuješ; vždyť jsi mi slíbil, že znáš mnoho krásných věcí o Homerovi, a říkal jsi, že mi je ukážeš, ale místo toho mě klameš a jsi dalek toho, abys mi je ukázal, když ani nechceš říci, které to jsou věci, jichž jsi znalec, ačkoli tě o to už dávno snažně prosím; zatím však přímo jako Proteus bereš na sebe všeliké podoby, otáčej se sem a tam, až jsi mi na konec unikl a objevil ses vojevůdcem, jen abys neukázal jaký jsi znalec ve vědě o Homerovi. Jestliže tedy jsi ⁵⁴² odborník, jak jsem právě řekl, a při tom mě po svém

(Číslice vedle hesel udávají stránku překladu.)

slibu, že vyložíš o Homerovi, klameš, jsi vinen; pakli však nejsi odborník, nýbrž mluvíš mnoho krásných věcí o tom básníku, jak jsem já řekl o tobě, z božího údelu, jsa posedlý silou Homerovou a nemaje vědění, pak nejsi nic vinen. Vyber si tedy, zdali chceš být od nás pokládán za muže nespravedlivého či božského.

Ion. To je veliký rozdíl, Sokrate; vždyť je mnohem krásnější být pokládán za božského.

Sokr. Máš tedy u nás toto krásnější, Hippiu, že jsi božský a nikoli odborně znalý vychvalovatel Homera.

- 87 Z *Epidauru*: Epidaurus bylo město v krajině Argolidě v severovýchodním Peloponnesu, proslavené kultem boha lékařství Asklepia; o něm a o slavnostech na počest Asklepiovu v něm pořádaných viz Silený-Hejzlar, Recké starožitnosti str. 22 n.

závod rapsodů: o rapsodech a Ionovi viz Úvod.

o Panathenajích: o těchto athenských svátcích bohyně Pallady Atheny viz Silený-Hejzlar v uvedené knize str. 115.

abyste stále byli nastrojeni: rapsodové vystupovali při slavnostních příležitostech v nádherném rouchu a se zlatým věncem na hlavě; při recitování *Odysseie* měli prý roucho purpurové, při recitování *Iliady* červené.

- 88 *Metrodoros z Lampsaku*: tento rapsod podle zprávy u Diogena Laertia II 11 hájil a rozšířil Anaxagorovo pojetí básní Homerových, totiž že v nich Homeros allegoricky jedná o zdatnosti a spravedlnosti, a první se zabýval Homerovou fyzikou.

Stesimbrotos z Thasu: jmenovaný také v Xenofontově *Symposiu* jako učitel rapsodského umění, který si dával mnoho platit. Napsal politický pamflet o Themistokleovi, Thukydidovi a Perikleovi.

Glaukon: snad je to též Glaukon, jehož úsudek o básnictví uvádí Aristoteles, *Poiet.* kap. 25 (v překladu F. Groha str. 54), také bez udání rodiště. Jinak je znám Glaukon z Teu, jehož uvádí jako literárního kritika Aristoteles *Rhet.* III 1.

od Homerovců: Homerovci (*Homeridai*) byl rod na ostrově Chiu, odvozcující svůj původ od Homera; zabývali se upravováním a přednášením homerských básní. Tím jménem se pak označovali i jiní odborníci v Homerovi, provozující touž činnost, a pak i vůbec ctitelé a přátelé básní Homerových. Platon se o nich zmiňuje také ve *Faidru* 252 B (v překladu str. 33) a v *Ústavě X* 599 E (v překladu str. 351).

- 89 *o věcech v Hádu*: t. j. o podsvětí; o něm zejména v XI. zpěvu *Odysseie*.

milá hlavo Ione: v překladu ponecháno úmyslně toto řecké důvěrné oslovení, v češtině neobvyklé.

- 91 *o Polygotovi*: slavný malíř řecký v V. stol. př. Kr.; viz o něm Šilený-Hejzlar v uvedené knize str. 156.

o Daidalovi: mytický sochař a technik, otec Ikarův; viz o něm pozn. k 123. str. překladu dialogu Menona.

o Epeiovi: Epeios podle báje vystavěl osudného koně trojského, viz Saska-Groh, *Mythologie* str. 186.

o Theodoru ze Samu: výtvarný umělec, zejména architekt a sochař, v VI. stol. př. Kr. Spolu s Rhoikem vystavěl proslulý Heřin chrám na Samu; společně prý také vynalezli tavení bronzu. Jeho dílem byl podle starého podání také pověstný prsten Polykratův.

- 92 *o Olympoivi*: mytický hráč na aulos (píšťalu), jemuž se přičítalo i založení hudební teorie.

o Thamyrovi: Thamyras (nebo Thamyris) byl mytický pěvec a hudebník thracký; přičítalo se mu zavedení samostatné instrumentální hudby na kitharu.

o Orfeovi: mytický pěvec thracký, chof Eurydichin; viz o něm Saska-Groh v uvedené knize str. 194 n.

o Femiovi: vystupuje v Odyssei ve zpěvu I a XXII.

v tom kameni, který pojmenoval Euripides magnetickým, avšak většinou jej nazývají heraklejským: na čem se zakládá Euripidův název *Magnētis lithos*, vyskytující se v zlomku jedné jeho tragedie, není jisto a řeckové sami to nevěděli; snad souvisí s jménem města Magnesia, a to asi s Magnesii nad řekou Hermem v Lydii, neboť v jednom zlomku Sofokleově se tento nerost nazývá *Lydikos lithos*. Název »heraklejský«, jehož užívá Platon také v Timaiu 80 C (v překladu str. 119), je asi odvozen od místního jména Herakleia: město s jménem Herakleia bylo přes 20. a podle které Herakleie byl pojmenován magnetovec, nelze určit. Wilamowitz-Moellendorff, *Platon* II str. 39 pozn. 2 spojuje tento název s jménem heroa Herakleia; nerost byl podle jeho výkladu tak pojmenován podle své síly; ale pak musí variantu toho názvu *Hērakleōtis*, vyskytující se níže 335 E, pokládat za chybu.

- 95 *básníci meličti*: melická poesie byla lyrická poesie písňová; viz Stiebitz, *Stručné dějiny řecké literatury* str. 41.

Jako korybantí netančí: 535 E odchylují se od textu Burnettova v interpunkci.

a jako bakchantky v posedlosti nabírají z řek med a mléko: 534 A vynechávám podle Wilamowitze slovo *καταζωποιοι*. O extatickém kultu Bakchové viz Saska-Groh v uvedené knize str. 110. Nadpřirozené věci, které se při něm děly, ličí posel v Euripidově tragedii »Bakchy« v. 704—715:

*A jedna thysem udeřila ve skálu:
z té v krupějích hned oláha vodní vytryskla.
Ta vetkla zase v pídu zemskou dutý prut,
a hned jí odtud pramen vína vyslal báh.
A jestli která bělostného nápoje
si přála, konci prstů zem jen rozhrábla
a proudy mléka měla. Medu krupěje
jim zase s břechanových thyrů kanuly,
že kdybys při tom byl a zřel to, s modlitbou
bys obrátil se k bohu, jehož tupíš tet.*

(Přeložil Otokar Jiráni.)

řtkají nám přece básníci: o zahradě Charitek jako místu své básnické činnosti mluví Pindaros *Ol. IX* 26 n. Srovnání básníka s včelou je na př. u Aristofana, *Ptáci* 748 nn.: »kde jako včela Frynichos stáde se pásl na plodu nesmrtelných písní, odnášeje sladký zpěv; ale ujalo se a rozšířilo právě z tohoto místa Platonova Iona. Z římského písemnictví srov. *Lucr. III* 9—12, kde básník oslovuje Epikura a praví, že jako včely ssají všechno v květonosných pastvinách, tak i básník spásá všechny zlaté výrocky v Epikurových spisech; *Hor. C. IV* 27—32 praví o sobě:

*já však jen po způsobu
matinské včelky,
pel jež sbírá topotné s thymióanu,
nejčastěji v háji a při březích kol
Tiburu, jenž oplývá pláhou, tvořím
pracné své písně.*

(Přeložil Otokar Jiráni.)

Básník je... tvor... svatý: stáde podle přirovnání ke včele; epitheton *hirai*, svaté, dává včelám Pindaros ve zlomku 123.

jeden dithyramby, druhý enkomia, jiný hyporchemata... jiný iamy: dithyramby byly lyricko-epické písně sborové, oslavující původně boha Dionysa; enkomion byla oslavná píseň společenská; hyporchema byla sborová skladba zpěvní a taneční, obracející se zvláště k bohu Apollonovi; iamy byly druh tendenci lyriky útočného rázu. Viz F. Stiebitz, *Stručné dějiny řecké literatury* str. 52 a 46.

Tynnichos z Chalkidy: básník jinak neznámý; jeho malé cenění snad bylo způsobeno i významem jeho jména »Maličký«. O jeho vynikajícím paianu jsou zmínky i jinde.

paion: attický tvar proti častěji užívanému *paian*, název kulturní písně sborové, obracující se s prosbou nebo díky zejména k Apollonovi a Artemidě.

- 94 *když zpíváš o Odysseovi, jak skáče na práh, dáva se poznat ženichům a vysypává šipy před nohy*: první a třetí z uvedených výjevů jsou na začátku XXII. zpěvu Odysseie (»Pohbití ženichů«):

*Důvtipný Laertův syn však shodil zbrácké šaty,
skočil na velký práh — a luk měl v rukou a toulec,
který byl plný šípů, pak rychle vysypal střely
před nohy, tam kdež stál.*

(Přeložil Otmar Vaňorný). Ženichům se dáva Odysseus poznat o něco později, v. 35, když už usmrtil jednoho z nich, Antinoa.

o Achilleovi, jak se žene na Hektora: v Iliadě XXII 512 nn.:

*Vyrazil Achilleus též — vír vzteku mu naplnil duši:
dívoj to hněv, rek před svou hruď k své ochraně zdvihl
krásný, úpravný štít, svou přílbou s hřebeny čtyřmi
křivoje, skoucí se leskem, a kolem vlásky vlály
ze zlata, které v hřeben blůh Hefajstos zasadil hustě.
Nejřinak Sirius plá, když vychází v temnotě noční,
na večer — nejkrásnější to ze všech na nebi hoězda,
podobně ostrý hrot plá do dálek, kterýmžto státný
Achilleus v pravici málal a chystal Hektoru zhoubu,
po místě na těle slídě, kde ostří by nejlépe vniklo.*

(Přeložil Otmar Vaňorný.)

některé z dojemných míst o Andromase nebo o Hekabě nebo o Priamovi: mluveno loučení Hektorovo s Andromachou II. VI 570–502; líčení, jak se Andromache dověděla o smrti Hektorově a její nářek II. XXII 457–515; Andromasín nářek nad mrtvolou Hektorovou II. XXIV 725–746; Hekabina prosba, aby se Hektor nepouštěl v zápas s Achillem II. XXII 79–89; její nářek po Hektorově smrti II. XXII 450–456 a nad jeho mrtvolou II. XXIV 747–760; Priamovy domluvy Hektorovi před jeho bojem s Achillem II. XXII 55–78; Priamův nářek při smrti Hektorově II. XXII 408–428 a jeho cesta k Achilleovi pro mrtvolu Hektorovu, líčená v XXIV. zpěvu Iliady.

- 95 *jmenujeme to, že je posledlý... i tak je držen*: řecké slovo *katechetai*, které překládáme výrazem »je posedlý«,

je složeno z jednoduchého slovesa *echein* = držeti a z příslovce *kata* = dolů.

na Orfeovi: viz poznámka ke str. 92. Jménem Orfeovým byly označovány rozličné druhy mystické literatury.

na Musaiopi: mytický pěvec náboženských skladeb zasvěcovacích a očištných, představovaný druhy jako žák a přítel Orfeův.

- 96 *ti, kdo jsou v korybantském vytržení*: korybantii byli kněží maloasijské bohyně Kybely, uctívané orgiastickým kultem, jehož hlavní složkou byla pronikavá hudba: srov. Saska-Groh v uvedené knize str. 98 n.

- 97 *co praví Nestor svému synu Antilochovi*: citováno z II. XXIII 535–340 z líčení her, pořádaných při pohřbu Patroklově.

Toto místo i ta, která následují, uvádím podle překladu Otmara Vaňorného; od něho se odchyluji skoro jenom tehdy, kdy i Platonův text Homera se liší od textu našeho.

- 99 *dává pít kykeon*: homerské jméno nápoje, jehož smíšení se na uvedeném místě popisuje; citováno je místo II. XI 639 n.

Ona v hlubinu spěla: II. XXIV 80–82; o Iridě, jak se ponořila do moře.

co praví ženichům Theoklymenos: Od. XX 351–357 (bez 354), v překladu O. Vaňorného str. 406.

- 100 *jako na příklad při boji o hradby*: II. XII 200–207.

- 101 *kdo vládne nemocným*: slovesa vládnouti užívá Platon o poměru lékaře k nemocnému i jinde, podle zásady vyslovené v Ústavě I 342 C (v překladu str. 52), že umění vládnou a mají moc nad tím, co jest jejich předmětem.

- 105 *Naše obec... je... spravována od vás*: Efesos byl členem prvního námořního spolku athenského a zůstal na straně Athénů ještě i za války peloponéské asi skoro až do výpravy Athénů na Sicílii. Ovšem ve slovech lonových je závislost Efesu na Athénách zřejmě zveličena.

Apollodora z Kyziku... Fanosthena z Andru a Herakleida z Klazomen: o Apollodorovi nemáme jiné zprávy; o vojevůdci jménem Fanosthenes se zmiňuje Xenofon Hell. I 3, 18 n., že byl poslán v zimě r. 406/5 př. Kr. proti ostrovu Andru místo Konona; o Herakleidovi z Klazo-

men čete u Aristotela, Athen. ústava 41, 5, že zvýšil plat za účastenství ve sněmu na dva oboly.

Což nejste vy Efesané původem Atheňané: podle pověsti byl Efesos založen od Androkla, syna athenského krále Kodra.

přímá jako Proteus: Proteus byl mořský bůh, nadaný věštekým duchem, sídlící na ostrově Faru nedaleko ústí Nilu. Vypravuje se o něm ve IV. zpěvu Odysseie 363 nn., jak ho Menelaos přinutil, aby mu pověděl, co má dělat, aby se vrátil do vlasti; Proteus mu napřed chtěl uniknout tím, že se měnil v různé podoby, ve lva, hada, pardala, kance, ve vodu i v strom; srov. Saska-Groh v uvedené knize str. 91.